

En översyn av EU:s formskyddsregler 2022/23:FPM38

Justitiedepartementet

2023-01-18

Dokumentbeteckning

COM(2022) 6661

Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING om ändring av rådets förordning (EG) nr 6/2002 om gemenskapsformgivning och om upphävande av kommissionens förordning (EG) nr 2246/2002

COM(2022) 6671

Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV om formskydd (omarbetning)

Sammanfattning

Förslaget innebär att EU:s regler om formskydd (även kallat mönsterskydd) ses över. Översynen syftar till att främja högsta kvalitet inom formgivning, innovation och konkurrenskraft i EU. Det ska ske genom att det befintliga regelverket moderniseras och blir mer tillgängligt och effektivt för enskilda formgivare, små- och medelstora företag och designintensiva branscher.

Översynen syftar till att göra det enklare att registrera formgivningar på nationell nivå genom att förfarandena görs mer enhetliga och anpassas till skyddet på EU-nivå för gemenskapsformgivningar. Vidare öppnar översynen upp för att även formgivningar som återges digitalt kan skyddas. Förslaget syftar också till att harmonisera skyddet för reservdelar och göra det billigare och enklare att registrera formgivningar hos Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet, EUIPO.

Regeringen välkomnar förslaget och ställer sig positiv till att reglerna om formskydd ses över, görs mer effektiva och moderniseras. I flera av delförslagen behövs ytterligare analyser med beaktande av bland annat remissinstansernas synpunkter.

Förslaget kommer att behandlas under Sveriges EU-ordförandeskap den 1 januari till och med den 30 juni 2023.

1.1 Ärendets bakgrund

På dagens konkurrensutsatta marknad skapar väl formgivna produkter en betydande konkurrensfördel för näringsidkare. Genom formskyddsreglerna kan ett immaterialrättsligt skydd ges för produkters utseende och form, vilket innebär att man kan hindra andra konkurrenter från att använda samma formgivning. Medlemsstaternas lagstiftningar på området harmoniserades år 1998 genom att mönsterskyddsdirektivet antogs.¹ Direktivet har genomförts genom ändringar främst i mönsterskyddslagen (1970:485). I Sverige uppkommer skydd genom att en formgivning registreras hos Patent- och registreringsverket. Skyddet gäller i högst 25 år.

År 2002 antogs förordningen om gemenskapsformgivning.² Genom förordningen etablerades – vid sidan av de nationella systemen – ett enhetligt och självständigt system för formskydd inom hela unionen. Genom registrering hos EUIPO är det således möjligt att få skydd för en formgivning med verkan i hela unionen. År 2014 inledde EU-kommissionen en översyn av formskyddsreglerna som bland annat har omfattat två offentliga samråd under 2019 respektive 2021.

Reglerna om formskydd har också uppmärksammats av rådet, som den 11 november 2020 och 25 juni 2021 uppmanade EU-kommissionen att genomföra en översyn av systemet för formgivning inom unionen.³ Även Europaparlamentet har uppmanat EU-kommissionen att uppdatera direktivet och förordningen i syfte att göra systemet mer ändamålsenligt och rättssäkert.⁴

EU-kommissionen har genomfört en gemensam konsekvensbedömning av förslaget till omarbetning av direktivet och ändring av förordningen. Den 28 november 2022 presenterade EU-kommissionen förslaget.

1.2 Förslagets innehåll

Genom förslaget görs en översyn av reglerna i mönsterskyddsdirektivet och i förordningen om gemenskapsformgivning. Förslaget innefattar följande huvudområden.

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 98/71/EG av den 13 oktober 1998 om mönsterskydd.

² Rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning.

³ Rådets slutsatser om politik för immateriella rättigheter och översyn av systemet för industriella formgivningar i unionen (EUT C 379 I, 10.11.2020, s. 1) och ytterligare slutsatser om politiken för immateriella rättigheter (EUT C 247, 25.6.2021, s. 3–6).

⁴ Europaparlamentets resolution av den 11 november 2021 om en handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s återhämtning och resiliens (2021/2007(INI)).

Genom förslaget klargörs vad som kan skyddas som en formgivning. Det tydliggörs bland annat att produkter som återges i digitalt format kan utgöra en formgivning, exempelvis ett användargränssnitt eller en animation. Skyddet anpassas också för att göra det möjligt för innehavare av formskydd att på ett mer effektivt sätt möta de utmaningar som den ökade användningen av 3D-utskrifter innebär. Det föreslås vidare att förteckningen över tillåtna användningsområden (begränsningar i ensamrätten) utökas till att omfatta hänvisningar till skyddade formgivningar i samband med jämförande reklam och handlingar i syfte att kritisera eller parodiera.

Ytterligare harmonisering och effektivisering av vissa förfaranderegler

Flera ändringar föreslås för att effektivisera registreringsförfarandena hos EUIPO så att de motsvarar det som gäller för registrering av EU-varumärken. I syfte att underlätta hantering och skydd av rättigheterna inom EU föreslås också att förfarandereglerna på nationell och EU-nivå anpassas.

Enligt förslaget ska medlemsstaterna införa en möjlighet till ett effektivt och snabbt förfarande för att häva en formgivning vid registreringsmyndigheten (s.k. administrativ hävning) och inte bara vid domstol. Förslaget ska inte påverka parternas rätt att överklaga till domstol. Vidare begränsas den prövning som registreringsmyndigheten ska göra av en ansökan till vissa angivna grunder.

Produkter i transit

På varumärkesområdet finns regler som gör det möjligt för rättighetshavare att förhindra att förfälskade varor som passerar EU:s tullområde släpps ut på EU:s marknad (de s.k. transitsituationerna) om de anses göra intrång i ett varumärke. Reglerna syftar till att bekämpa den ständigt ökande varumärkesförfälskningen och liknande regler föreslås nu på formgivningsområdet.

Skyddet för reservdelar

I förordningen om gemenskapsformgivning finns en bestämmelse som innebär att skydd enligt förordningen tills vidare inte gäller för reservdelar. I direktivet lämnas mer öppet för medlemsstaterna att tillåta skydd för reservdelar för nationella registreringar. Det föreslås nu att bestämmelserna harmoniseras så att samma regler ska gälla för nationella registreringar som för EU-formskydd. Förslaget innebär att formgivningsskyddet inte ska gälla för reservdelar under förutsättning att den som tillverkar eller säljer en konkurrerande reservdel anger produktens ursprung. Vidare föreslås en övergångsbestämmelse som innebär att reservdelar som registrerats nationellt kommer att behålla sitt formskydd under 10 år från det att det nya direktivet träder i kraft.

Meddelande om formskydd

Innehavare av registrerade formgivningar (EU-formgivningar eller nationella formgivningar) får möjlighet att informera allmänheten om att formgivningen är registrerad genom att visa bokstaven D omsluten av en cirkel på den skyddade produkten.

Registreringsavgiften för EU-formgivningar

Det föreslås att avgifterna för att registrera formgivningar hos EUIPO sänks och att avgiftstabellen förenklas (t.ex. genom att registreringsavgiften slås samman med avgiften för offentliggörande till en enda ansökningsavgift).

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Förslaget kommer att innebära ändringar i mönsterskyddslagen (1970:485) och mönsterskyddsförordningen (1970:486). Ändringarna kommer att beröra såväl de materiella reglerna för formskydd som reglerna för handläggning hos Patent- och registreringsverket. De ändringar som kan bli aktuella rör främst vad som kan skyddas som en formgivning, innebörden av den ensamrätt som är knuten till en formgivning, förfarandet för registrering och hävning av en formgivning, samt skyddet för reservdelar.

Ändringarna i förordningen om gemenskapsformgivningar kommer att innebära mindre omfattande ändringar i mönsterskyddslagen eftersom förordningen är direkt tillämplig i Sverige och inte ska genomföras i nationell rätt. Ändringar i lagen som avser bland annat hänvisningar till förordningen kommer dock att behöva göras.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionen har genomfört en konsekvensanalys av förslaget, SWD(2022) 368 slutlig.

Det övergripande syftet med initiativet är att främja formgivningar, innovation och konkurrenskraft i EU genom att säkerställa att systemet anpassas till den digitala tidsåldern och blir mer tillgängligt och effektivt för enskilda formgivare, små och medelstora företag och designintensiva branscher.

Förslagen som innebär en förenkling av registreringsförfarandena och en justering av avgifterna hos EUIPO bedöms särskilt fördelaktigt för små och medelstora företag. En ökad harmonisering och effektivisering av de nationella förfarandena anses vidare gynna såväl användarna som de nationella myndigheterna. När det gäller förslaget som rör skyddet av reservdelar anges att det kommer att leda till minskade kostnader för konsumenterna eftersom utbudet på reservdelar blir större, vilket leder till ökad konkurrens och lägre priser. Samtidigt skulle förslaget kunna leda till minskade intäkter för de som innehar registreringar för reservdelar.

Innehavare av EU-formgivningningar för reservdelar stärks dock i och med att det föreslås att producenter som tillhandahåller konkurrerande reservdelar har en skyldighet att uppge produktens ursprung.

Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för EU:s budget. När det gäller systemet för formgivningningar på EU-nivå administreras detta av EUIPO, som är helt självfinansierande i huvudsak genom de avgifter som betalas av de som använder systemet. Enligt EU-kommissionen kommer inte förslaget leda till någon obalans i EUIPO:s budget.

Eventuella nya uppgifter och åtaganden som innebär kostnader för EUIPO ska finansieras genom EUIPO:s budget. Eventuella nya uppgifter och åtaganden som innebär kostnader för EU ska finansieras genom omprioriteringar av medel inom beslutade ramar i den fleråriga budgetramen (MFF). Eventuella nya uppgifter och åtaganden som innebär kostnader för statsbudgeten ska som utgångspunkt finansieras i linje med de principer om neutralitet för statens budget som riksdagen har beslutat om (prop. 1994/95:40, bet. 1994/95:FiU5, rskr. 1994/95:67).

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar förslaget och ställer sig positiv till att reglerna om formskydd ses över, görs mer effektiva och moderniseras. Regeringen kan också som utgångspunkt välkomna att reglerna görs mer enhetliga och mer lika de som gäller för varumärken. Systemet har hittills fungerat relativt väl och översynen bör endast resultera i ändringar där ett verkligt behov har konstaterats. Vikten av att lagstiftningen är balanserad och tillvaratar både rättighetshavares och övrigas intressen bör också betonas.

I övriga frågor – exempelvis den om reservdelar – behöver förslaget analyseras ytterligare, bland annat med beaktande av remissinstansernas synpunkter.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Flertalet medlemsstater har välkomnat att en översyn av reglerna om formgivning görs. Endast ett fåtal av medlemsstaterna har ställt sig tveksamma till att skyddet för reservdelar harmoniseras ytterligare.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Europaparlamentet har i samband med sitt yttrande över EU-kommissionens handlingsplan för immateriella rättigheter framfört att unionens formskyddsregler behöver ses över, att de bör tillåta att nya typer av formgivningar skyddas (exempelvis användargränssnitt), att reglerna för reserv-

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har remitterats för synpunkter senast den 3 februari 2023.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Som rättslig grund har EU-kommissionen angett artikel 118.1 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) avseende ändringarna i förordningen. För ändringarna i direktivet har artikel 114.1 angetts som rättslig grund. Beslut fattas enligt det ordinarie lagstiftningsförfarandet, dvs. rådet beslutar med kvalificerad majoritet och Europaparlamentet är medbeslutande.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Beträffande subsidiaritetsprincipen anför EU-kommissionen bland annat följande. Gemenskapsformgivning är en rättighet på EU-nivå som tillskapats genom en EU-förordning. Vissa ändringar av systemet för gemenskapsformgivningar behövs för att göra systemet mer ändamålsenligt och detta kan mot den bakgrunden endast ske på EU-nivå. När det gäller de områden som täcks av mönsterskyddsdirektivet krävs åtgärder på EU-nivå för att komma till rätta med de olikheter som finns mellan medlemsstaterna. Eftersom det nationella systemet, vilket regleras i direktivet, också ska komplettera och anpassas till det system för gemenskapsformgivningar som gäller på EU-nivå behövs åtgärder på EU-nivå.

Beträffande proportionalitetsprincipen anför EU-kommissionen bland annat följande. Förslaget har utformats för att minska den administrativa bördan och kostnaderna för företag och enskilda formgivare som använder systemet med gemenskapsformgivning samt för EUIPO. Förslaget går inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå de fastställda målen. När det gäller ändringarna i direktivet avser de en riktad harmonisering, då en fullständig harmonisering av bland annat förfarandereglerna inte ansågs stå i proportion till behoven. När det gäller frågan om skydd för reservdelar anses förslaget på ett proportionellt sätt fullborda den inre marknaden för reservdelar i samband med reparationer.

⁵ Betänkande om en handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s återhämtning och resiliens, antaget av utskottet för rättsliga frågor den 30 september 2021 (A9-0284/2021), punkt 32.

Regeringen har inga invändningar emot EU-kommissionens bedömningar när det gäller subsidiaritet och proportionalitet.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Förslaget ska behandlas inom rådsarbetsgruppen för immaterialrätt. Förslaget presenterades vid ett möte i rådsarbetsgruppen den 19 december 2022. Förslaget kommer att behandlas under Sveriges EU-ordförandeskap den 1 januari till och med den 30 juni 2023.

4.2 Fackuttryck/termer

Administrativ hävning – förfarande hos immaterialrättsmyndigheter för hävning av registrering av formgivningar

EUIPO – Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet

Gemenskapsformgivning – en rättighet till en formgivning som ger skydd i hela EU.